

УДК 323.13

Петраков М. О.

к. політ. н., докторант,

кафедра політичних наук та права

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

E-mail: Petrakov.nikita.np@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9373-5111>DOI <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.12>

МІФ ПРО БОГООБРАНІСТЬ США В ІСТОРІОГРАФІЇ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ І ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ

Стаття досліджує міф про богообраність американської нації, який став ключовим елементом формування національної ідентичності США. Цей міф зародився ще в колоніальні часи, коли пуритани почали розглядати себе як народ, обраний Богом для виконання божественної місії в Новому Світі. Від Джона Уінтропа, який проголосив ідею про США як «місто на пагорбі», до месіанських інтернаціоналістів ХХ століття, таких як Вудро Вільсон, ідея американської виключності стала основою для політичних рішень, які виправдовували розширення території, експансіонізм і агресивну зовнішню політику. Через доктрину маніфестного призначення, США почали вважати себе моральним лідером, покликаним поширювати демократію й свободу по всьому світу. Міф про богообраність мав великий вплив на американську політику, що виражалося в численних військових конфліктах і політичних рішеннях, спрямованих на розширення американського впливу. Однак із розвитком імперіалізму й після численних критичних зауважень щодо таких політик цей міф почав ставати об'єктом внутрішньої критики, особливо через виправдання насильства й порушення прав людини. У ХХ столітті ідея богообраності змішалася з концепцією американської винятковості, яка стала важливим складником політичної культури країни. Дональд Трамп у політичній кампанії відродив гасло «Make America Great Again», що є прикладом відновлення цієї ідеї в сучасній політиці. Міф про американську виключність і богообраність став також підґрунтям для зовнішньополітичних рішень, зокрема в контексті Холодної війни, де США розглядали себе як захисника ліберальної демократії у світі. Незважаючи на критику, міф про богообраність залишається важливим складником американської політичної ідентичності, яка продовжує формувати стратегічні й моральні засади нації.

Ключові слова: меморіальна політика, політичний процес, політична культура, історична політика, історичний міф, американська винятковість, богообраність, національна ідентичність.

Актуальність теми дослідження. Міф про богообраність американської нації залишається важливим елементом національної ідентичності США, укажуючи на особливу місію, яку нібито визначив Бог для Сполучених Штатів. Ця концепція стверджує, що США є вибраною нацією, покликаною відігравати унікальну роль у світових справах.

Ідея богообраності має глибокі корені в історії країни й продовжує суттєво впливати на її політичні, культурні й соціальні процеси. Проте в контексті нової політики Дональда Трампа, яка ґрунтується на принципі «Make America Great Again» (MAGA), ця ідея набуває нових значень та актуалізується через прагнення до відновлення національної величі й незалежності.

Трампа, пропагуючи «Америка передусім», відроджує концепцію американської виключності, підкреслюючи її божественне призначення й прагнення до зміцнення національної автономії. У рамках цієї політики національні символи, пам'ятники, урочисті події та інші елементи меморіальної політики стають засобами легітимізації ідеї, що США – це нація, покликана вести світ до процвітання й демократії. Його політика прагне відновити сприйняття Америки як виключного глобального лідера, чия місія полягає в захисті власних інтересів і поверненні до традиційних цінностей.

Це свідчить про те, що ідея богообраності США, хоч і залишається частиною культурної спадщини країни, в умовах сучасної політики Трампа перетворюється на стратегію, яка підкріплює агресивний націоналізм, ізоляціонізм і прагнення до самодостатності. Меморіальна політика, у свою чергу, використовується для зміцнення цієї ідеї через підкреслення унікальності й виключності американського шляху розвитку.

Релігійні групи США, маючи значний вплив на політичний і культурний ландшафт країни, відіграють важливу роль у формуванні цієї національної ідеї. Від католиків до євангелістів, від мормонів до інших християнських течій, релігійні громади активно підтримують концепцію виключності й богообраності нації, що ідеально поєднується з політикою Трампа.

Наприклад, мормони – це не лише одна з найбільш багатих релігійних груп у світі, а й потужна політична сила в США. Із самого початку свого існування мормонська церква прагнула забезпечити собі представництво в найвищих ешелонах влади. І це їй вдалося: мормони глибоко інтегровані в політичний істеблішмент США, що стало результатом більш ніж столітньої активної підтримки Республіканської партії, яку церква активно фінансує з 1925 року. Засновником мормонізму в США з 1820 р. вважається Джозеф Сміт, якому з'явилися Бог-батько і Бог-син, відкривши йому «справжнє» християнство. Друге бачення відбулося в 1823 р.: перед Сміту з'явився ангел Мороній і сказав, що в якомусь місці на пагорбі заховані золоті скрижалі з ієрогліфами, у яких міститься правда про історію доколумбової Америки. Згодом Сміт знайшов і розшифрував ці скрижалі. Його послідовник Б. Янг у 1846–1847 рр. організував Жертову ходу до Великого Солоного озера (аналог Мертвого моря в США), на березі річки, що впадає в озеро, вони заснували місто Солт-Лейк-Сіті, яке назвали Новим Єрусалимом. Це одна з основних точок мормонського віровчення. У США мормони зуміли зайняти важливі позиції не тільки в уряді, а й у військових і розвідувальних структурах. Серед найвідоміших політиків-мормонів – Майкл Ромні, кандидат у президенти США від Республіканської партії у 2012 році, чия родина є не лише глибоко пов'язаною з історією мормонства, а й безпосередньо мала зв'язки з одним із найближчих соратників Дж. Сміта. М. Ромні був губернатором штату Массачусетс, а його політична кар'єра символізує вплив мормонів у політичному житті країни. Крім Ромні, важливими фігурами серед мормонів є такі: Брент Скоукрофт, генерал ВВС США, що займав ключові посади при п'яти різних президентах; Білл Карлсон, ще один генерал ВВС, який очолював Національну розвідувальну службу США, а потім керував військово-космічною розвідкою, й інші. Мормони, які пройшли підготовку для місіонерства, вважаються найкращими кандидатами в агенти спецслужб, вони глибоко вбудовані в політичний істеблішмент США. Мормони мають дуже теплі відносини з нинішньою дер-

жавою Ізраїль, а головний банк мормонів називається «Перший національний банк Сіону». Завдяки цим зв'язкам мормони стали вагомими гравцями в американській політиці, адже після тривалого навчання для місіонерства мормони мають унікальні навички, які включають міжкультурну комунікацію, організованість, витривалість і дисципліну – усі ці якості роблять їх ідеальними кандидатами для роботи в розвідці. Вплив мормонської церкви на політику США не обмежується тільки представниками у владних структурах. Важливим аспектом є її підтримка певних політичних рухів та осіб, серед яких чільне місце займає Д. Трамп. Під час президентської кампанії 2016 року й у наступні роки Трамп заручився підтримкою значної частини релігійних груп, у тому числі й мормонів, що стало важливим елементом його політичної стратегії. Мормони підтримали Трампа не лише завдяки його політиці, але й через спільні цінності, зокрема намагання відновити національну гідність і повернути Америку до традиційних християнських цінностей. Особливо це стосувалося питань імміграції та охорони сімейних цінностей, які також є важливими для мормонської громади. У межах політики Трампа MAGA, що акцентує увагу на національних інтересах США, мормони продовжують відігравати важливу роль у розробленні й реалізації рішень, пов'язаних із захистом національних кордонів, а також у політичних питаннях, що стосуються традиційних американських цінностей, таких як роль релігії в суспільстві та захист інституту сім'ї. Таким чином, мормонська церква та її політичні діячі не тільки впливають на внутрішню політику США, а й активно формують стратегії зовнішньої політики, надаючи підтримку тій чи іншій політичній ідеї, що сприяє їхнім релігійним та економічним інтересам. Це включає підтримку ключових політичних фігур і намагання посилити американську позицію на міжнародній арені через призму релігійних цінностей та ідеї американської виключності.

Пропагуючи MAGA – «Америка передусім», Трамп відроджує концепцію американської виключності, підкреслюючи її божественне призначення й прагнення до зміцнення національної автономії. Ця підтримка релігійних спільнот надає ідеї національної виключності ще більше легітимності й апеляції до емоційного складника, що, своєю чергою, активно впливає на політичні рішення, обрання символів і створення меморіальних практик.

У рамках цієї політики національні символи, пам'ятники, урочисті події й інші елементи меморіальної політики стають важливими інструментами, які сприяють легітимізації ідеї, що США – це нація, покликана вести світ до процвітання й демократії. Релігійні громади активно підтримують це через різноманітні організації, фонди й інститути, що підкріплюють прагнення до відродження «великої Америки», а також через святкування важливих подій, таких як Дні Незалежності або релігійні свята, що мають символічне значення для нації.

Трамп, підтримуваний релігійними групами, неодноразово посиляється на Бога, як на символ підтримки й направлення для нації, що дає змогу зміцнити ідею богообраності як важливий аспект його політики. Ідея виключності США, актуалізована через підтримку релігійних спільнот, перетворюється на стратегію, яка підкріплює агресивний націоналізм, ізоляціонізм і прагнення до самодостатності.

Меморіальна політика, у свою чергу, стає засобом для зміцнення цієї ідеї через підкреслення унікальності й виключності американського шляху розви-

тку. Таким чином, ідея богообраності США, хоч і залишається частиною культурної спадщини країни, в умовах сучасної політики Трампа перетворюється на стратегію, що відображає прагнення до відновлення національної гідності, посилення національної безпеки й утвердження традиційних цінностей, підтримуваних релігійними спільнотами.

Методологічні засади дослідження. Питання меморіальної політики має глибокі корені в культурній спадщині США й активно розвивається в наукових дослідженнях. Методологічно більшість досліджень у рамках цієї теми використовують міждисциплінарний підхід, поєднуючи історичний, культурний і політичний аналіз із меморіальними дослідженнями. Історики, соціологи й політологи застосовують такі методи, як контекстуальний аналіз, дискурсивний аналіз, а також аналіз культурних і меморіальних практик для вивчення того, як міфи про богообраність і виключність формують сучасну політику й національну ідентичність США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першим автором, який описав Америку та її інститути як виняткові порівняно з іншими націями, був Алексіс де Токвіль (1839) у книзі «Демократія в Америці». Існує багато теорій, як американський народ почав уважати себе винятковим, і всі вони сприяють ширшій дискусії, як це пояснює склад вірувань, що формують американську національну ідентичність. Віра в Америку як виняткову сутність – це концепція, яка почала формуватися ще до розвитку США як суверенної нації.

У другій половині XX ст. Роберт Беллах у праці «Цивільна релігія в США» (Bellah, 1967) розглянув концепцію «цивільної релігії», що поєднує релігійні елементи з національною ідентичністю. Він стверджує, що американці мають особливу релігійну ідею, яка впливає з їхнього історичного досвіду, зокрема з ідеї богообраності й виключності нації. Для Беллаха, цивільна релігія в США слугує символічною системою, що об'єднує громадян, надаючи їм почуття місії й морального призначення. Вона включає свята, ритуали й ідеали, які сприяють формуванню національної єдності, а також підкріплюють уявлення про США як «особливу націю», обрану для виконання певної місії в історії.

У 90-ті роки автори все більш активно почали досліджувати розвиток ідей «богообраності» й «виключності» американської нації, розширюючи контекст і даючи нові інтерпретації цих концепцій. Дороті Росс у працях «Витоки американської соціальної науки. Ідеї в контексті» (Ross, 1991) та «Американська винятковість» (Ross, 1995) зосередилася на ранніх концепціях – основах розвитку американської винятковості. Вона проаналізувала, як американці почали формулювати концепцію своєї унікальності, що стало важливим для розвитку суспільних і політичних ідеологій. Порівняно з іншими роботами цього періоду, її дослідження зосереджено на теоретичних і соціальних засадах американської винятковості.

Артур Шлезінгер (1992) у праці «Цикли американської історії» дослідив, як ідея американської винятковості співвідноситься з історичними циклами та змінами в національній політиці. Він акцентував увагу на тому, як ця концепція використовувалася для зміцнення політичних наративів і меморіальних практик, зокрема під час важливих історичних періодів, що робить його роботу важливою для розуміння політичних наративів у контексті винятковості (Schlesinger, 1992). Його підхід контрастує з іншими працями того часу, оскільки він більше

фокусується на політичній ролі цієї ідеї, а не на соціальних чи культурних аспектах. Водночас Говард Вуд (1991) і Генрі Зінн (1980) поставили під сумнів традиційні ідеї виключності нації, наголошуючи на різноманітних політичних і соціальних силах, що формували національний міф про «обрану націю». Зінн у праці «Історія народу Сполучених Штатів» (Zinn, 1980) пропонує альтернативну перспективу на американську історію, звертаючи увагу на історії меншин і маргіналізованих груп, чим значно розширює традиційне уявлення про американську винятковість.

Після цього Норман Гребнер (1983) у праці «Імперія на Тихому океані: дослідження американської континентальної експансії» досліджував, як американська континентальна експансія сприяла розвитку ідеї винятковості на міжнародній арені. Це дослідження фокусується на геополітичних аспектах і на тому, як зміни в зовнішній політиці країни взаємодіють із концепцією імперіалізму й винятковості США (Graebner, 1983). Натомість Кім Восс у праці «Створення американської винятковості: Лицарі праці та формування класу в дев'ятнадцятому столітті» (Voss, 1993) доводив, що основою розвитку ідеї американської винятковості є індустріалізація та формування робітничого класу в XIX ст. Ідеї американської винятковості розглянуті також в роботах Байрона Е. Шефіра «Чи відрізняється Америка? Новий погляд на американську винятковість» (Shafer, 1991) і Девіда М. Врубеля «Кінець американської винятковості: прикордонна тривога від Старого Заходу до Нового курсу» (Wrobel, 1993). Шефір вивчав трансформацію цієї концепції в умовах глобалізації та сучасних викликів, пропонуючи новий погляд на американську винятковість (Shafer, 1991). Врубель же зосередився на тому, як зміни в економічній і соціальній структурі США на початку XX ст. поставили під сумнів традиційні уявлення про «обрану націю», зокрема через вплив «прикордонної тривоги» й Нового курсу (Wrobel, 1993). Врубель звернув увагу, що через закриття американського кордону в 1890 р. насправді в перші кілька десятиліть XX ст. було заселено більше садиб, ніж за все XIX ст. Врубель не ставив під сумнів оригінальність тези Тернера, що кордон сформував характер нації. Натомість припустив, що твори Тернера й інших інтелектуалів були симптомами тривоги щодо кордону – реакцією на передбачуваний кінець американської винятковості, створеної унікальним прикордонним досвідом, який формував культурне та політичне майбутнє нації. Отже, «занепокоєння перед кордоном» спричинене не закриттям кордону, а сприйняттям того, що кордон закривається, й епоха демократії та величі закінчується, і це вплинуло на дебати щодо державної земельної та імміграційної політики, експансіонізму й переваг індивідуалістичних і кооперативних політичних систем, зазнало впливу таких проблем, як расизм, індустріалізація, іригація, орендне землеробство, класова боротьба, втручання уряду й рух натуралістів.

У праці «Залишені: прагматизм, винятковість і бідність американського марксизму, 1890–1922» Браян Ллойд (Lloyd, 1997) звернувся до ролі ідеї американської винятковості в контексті соціальних змін, підкреслюючи значення бідності й нерівності як факторів, які контекстуалізують національні ідеї в період індустріалізації (Lloyd, 1997). Сеймур Мартін Ліпсет у дослідженні «Американська винятковість: меч з двома кінцями» (Lipset, 1996) визнав ідею винятковості важливою частиною національної самосвідомості США. Він проаналізував, як ця концепція взаємодіє з культурою та меморіальними наративами, і сформулю-

вав одну з ідей, що американська винятковість є як позитивним фактором, так і потенційною проблемою в контексті «культурних воєн» (Lipset, 1996).

Рональд Вільям Дворкін у роботі «Розквіт імперського «я»: Культурні війни Америки в августиніанській перспективі» (Dworkin, 1996) зробив предметом аналізу інтерпретацію американської історії, що зумовлюється актуальним політичним дискурсом. Він зосередився на тому, як національна ідентичність стала об'єктом внутрішніх і зовнішніх конфліктів, що додало нової динаміки в дискусії про винятковість. У праці «Американська винятковість» Дебора Л. Медсен (Madsen, 1998) досліджувала питання, як релігійні та моральні переконання американців підтримують віру в національну унікальність, що постійно актуалізує розуміння самого феномена.

Таким чином, у роботах авторів, які зверталися до теми американської винятковості в 1990 рр., переосмислювалася концепція національної «винятковості», як і концепція «богообраності», через дослідження актуальних інтерпретацій у контексті соціально-економічних трансформацій національного розвитку.

Протягом 2000 рр. дослідження концепції американської винятковості тривали, відзначаючись розширенням тематики й новими підходами до аналізу цього феномена. Порівняно з 1990 рр., коли акцент був на соціальних і культурних аспектах американської унікальності, у новому тисячолітті дослідники почали зосереджуватися на більш глобальних питаннях, таких як економічні фактори, зовнішня політика й роль релігії. Тема винятковості отримала нові виміри завдяки розвитку теоретичних підходів, що аналізують її в контексті глобалізації, імперіалізму та внутрішніх соціальних потрясінь, таких як економічні кризи й зміни в національній ідентичності. Водночас дослідники прагнули переосмислити традиційні уявлення про американську винятковість, ураховуючи її складність і суперечливість.

У роботі Джонатана Глікштайна «Американська винятковість, американська тривога: заробітна плата, конкуренція та деградована праця в довоєнних Сполучених Штатах» (Glickstein, 2002) розглянуто економічний аспект американської винятковості в контексті довоєнного періоду. Глікштайн зосередився на американському ринку праці як основі для соціальних та економічних переконань, що стали базою ідеї винятковості. Він підкреслив, як ця ідея, хоча й популярна, водночас є причиною соціальної тривоги через несправедливість і нерівність, що додало глибини до розуміння соціальних напружень в американському суспільстві. У праці «Колос: Ціна американської імперії» Найлі Фергюсон (Ferguson, 2004) звернулася до питання американської імперії на початку XX ст., аналізуючи, як Америка набирає світової значущості. Він порушив питання ціни для підтримки винятковості, розглядаючи геополітичну роль США й співвідношення між амбіціями країни та реальними витратами. Порівняно з іншими роботами, фокус аналізу зосередився на впливі імперіалізму й економічних факторів на американську винятковість. Михайло Ігнат'єв у праці «Американська винятковість і права людини» (Ignatieff, 2005) запропонував аналіз американської винятковості через призму зовнішньої політики та прав людини, глобальної політики, гегемонії й моральної відповідальності Америки. У роботі «Про рай і силу: Америка і Європа в новому світовому порядку» Роберт Каган (Kagan, 2003) дослідив американську зовнішню політику та її відносини з Європою, підкреслюючи розбіжності між американським націоналізмом і європейським інтернаціоналізмом,

акцентуючи увагу на тому, як концепція американської винятковості використовувалася для обґрунтування політики війни й захисту національних інтересів. Джон Елліс у дослідженні «Американська національна ідентичність» (Ellis, 2004) розглянув перші етапи формування американської національної ідентичності, особливості винятковості й роль меморіальних практик у створенні міфології Америки, фокусуючись на тому, як історія й культурні наративи стали основою для розуміння унікальності американської нації, що, у свою чергу, допомогло сформувати її самосвідомість. У праці «Меморіальні практики й американська винятковість» Джонатан Рейнольдс (Reynolds, 2002) проаналізував концепцію американської виключності в контексті глобальної політики й імперіалізму, вивчив, як меморіальні практики підтримують ідею американського лідерства та використовуються для обґрунтування зовнішньополітичних стратегій США. Паралельно із цими дослідженнями Андрій С. Марковіц і С.Л. Геллерман у роботі «Поза грою: футбол та американська винятковість» (Markovits & Gellerman, 2001) звернулися до американської культури, зокрема спортивної, як інструмента підтримки концепції винятковості. Вони аналізували, сприйняття спорту як інструмента підтримки ідеї американської національної унікальності в культурному контексті. Арнон Гутфельд у праці «Американська винятковість: вплив достатку на американський досвід» (Gutfeld, 2002) дослідив, як економічний достаток Америки впливає на уявлення про винятковість. Він вивів важливість економічного благополуччя для формування національного іміджу й самосвідомості, проаналізував, як цей фактор впливає на зовнішні відносини США. Дік Мартін у роботі «Відновлення бренду Америки» (Martin, 2007) зосередився на тому, наскільки відновлення репутації Америки за кордоном є важливим для підтримки її глобального лідерства. Він розглянув, як концепція американської винятковості взаємодіє з політичною та економічною ситуацією у світі, що додало нової перспективи до розуміння національного іміджу США. Роберт Стем і Елла Шохат у праці «Знищений патріотизм» (Stam & Shohat, 2007) розглянули кризу нарцисизму й антиамериканізму в контексті американської винятковості. Вони поставили під сумнів традиційне розуміння цієї концепції та проаналізували її вплив на патріотизм і національну ідентичність в умовах глобальних змін. Кевін Філліпс у дослідженні «Американська теократія: небезпека та політика радикальної релігії, нафти й позичених грошей у XXI столітті» (Phillips, 2006) реконструював взаємодію релігії та економічних факторів, таких як нафта й зовнішня політика, у сучасній концепції американської винятковості. Філліпс провів глибокий аналіз того, як релігія, політика й економіка взаємодіють у США, зокрема як радикальні релігійні рухи формують політичний ландшафт країни. Основною темою його дослідження є становлення «теократії» в США, де релігійні групи намагаються доводити ідею обраного народу в глобальній політиці, що має свої глибокі історичні корені. Філліпс описує, як багато американців вірять, що їхня країна є особливою, обраною Богом для виконання спеціальної місії в історії людства. Це переконання бере свій початок ще в часи Реформації та підтримувалося такими групами, як голландські пуритани й британці, що прагнули розширення своєї імперії. Ідея «Нового Ізраїлю» відродилася в Америці, особливо серед релігійних рухів, які відчують, що США мають бути моральним орієнтиром для світу. Це переконання сприяло не лише релігійній радикалізації, а й політичному й економічному зростанню таких рухів, як консервативні євангелісти, що відіграють значну роль

у політичному процесі країни. Філіпс також звернув увагу на зміни в релігійній картині США, особливо в контексті протестантських церков. Старші протестантські церкви, такі як конгрегаціоналісти, втрачали прихильників на користь більш радикальних протестантських течій. Це стало результатом злиття численних церков і їхніх спроб адаптуватися до змін у суспільстві. У 1957 р., наприклад, Об'єднана Церква Христова виникла через злиття Соборної Християнської церкви та Євангельсько-реформатської церкви, що свідчить про прагнення церкви зберегти свою впливовість серед нових поколінь вірян. Це злиття й інші аналогічні ініціативи відображають тенденцію до релігійної глобалізації та адаптації релігійних інститутів до змін у соціальному контексті. Одним із важливих аспектів, які Філіпс розглянув у книзі, є роль католицької церкви в США. Він підкреслює, що католики в Америці – це не лише етнічні групи, що іммігрували з Європи, а й потужна релігійна спільнота, яка відіграє важливу роль у політичному житті. Хоча католицизм у США є складним і часто суперечливим, Філіпс відзначив, що більшість католиків є консервативними, особливо щодо таких питань, як аборти й одностатеві шлюби. Цей консервативний рух серед католиків має спільні точки дотику з євангелістами, що підкреслює їхню спільну боротьбу за традиційні цінності в політиці та суспільстві. Один із важливих аспектів «теократії» в США, який Філіпс проаналізував, – це роль Півдня та його релігійних інститутів після Громадянської війни. Хоча Південь був поразкою в Громадянській війні, він продовжував існувати як окрема культурна й релігійна одиниця. Релігійні інститути, такі як Південна баптистська церква (SBC), відіграли значну роль у формуванні ідентичності Півдня, а також у підтримці ідеї «втраченого раю» – міфу про святу місію Півдня в контексті біблійської релігійної теології. Філіпс зауважив на важливому моменті: в Америці є чіткий розподіл між світськими й релігійними силами. Північні університети й ліберальна еліта США формують одне з головних джерел для розвитку світської культури. Тоді як ці групи часто намагаються просувати ліберальні ідеї, релігійні консерватори, особливо серед євангелістів, продовжують діяти як значний політичний фактор. Цей «великий поділ» між ліберальними елітами й релігійними консерваторами є одним із ключових викликів для політичної та культурної єдності країни. Так, Кевін Філіпс показав, як релігійні, політичні й економічні фактори впливають на формування політичного ландшафту США як країни, яка в певному сенсі наближається до теократичного порядку. Релігійні переконання, зокрема, у контексті фундаменталізму не лише визначають внутрішню політику, а й значною мірою визначають позицію США на міжнародній арені. Водночас соціально-культурний розподіл, особливо між ліберальними й консервативними силами, створює глибокі розбіжності, що впливають на стабільність американської демократії. Г. Ходжсон (Hodgson, 2009) також розглянув, як міф про богообраність американської нації використовується для формування національної політики, ідеології й меморіальної культури, що легітимізує вплив США в глобальному контексті. Він акцентує на тому, як ці міфи взаємодіють із зовнішньою політикою та міжнародними відносинами, посилюючи ідею американської винятковості у світовому контексті.

Отже, порівняно з 1990 рр., дослідження американської винятковості у 2000 рр. набуло глибшого характеру. Це дало змогу зрозуміти, як ідея американської винятковості змінюється й адаптується до нових реалій, а також як вона формує політичну культуру США в сучасному світі.

У другій декаді XXI ст. дослідження концепції американської винятковості продовжилися, але набули нових аспектів, оскільки в центрі уваги дослідників були як політичні зміни в США, так і глобальні виклики, зокрема на фоні релігійного й націоналістичного піднесення. Порівняно з 1990 рр. й початком 2000-х, дослідники цього періоду значно більше уваги приділили впливу сучасних політичних подій, таких як президентство Д. Трампа, на формування ідеї американської винятковості. Багато робіт розглядають політичні наративи й меморіальні практики як важливу частину підтримки цієї концепції, досліджуючи її в контексті релігійного націоналізму, популістської політики та зовнішньої політики США. Дослідник Крістіан Сміт у книзі «Вплив евангелістів на американську політику та національну ідентичність» (Smith, 2011) звернувся до релігійних інститутів, що підтримують концепцію американської винятковості через меморіальні практики й релігійні наративи, пропагуючи ідею богообраності американської нації. Дослідження Джеймса Сізера, представлене в праці «Походження та характер американської винятковості» (Ceaser, 2012), зосереджено на історичних коренях цієї концепції, її еволюції та значенні для політичної ідентичності США. Він дослідив роль революційного досвіду й демократичних цінностей у формуванні унікальності нації. Сізер зробив важливе розрізнення між двома можливими значеннями цього поняття. Він підкреслив, що винятковість може бути «чимось іншим в Америці або чимось особливим в Америці» (Ceaser, 2012, с. 8). «Інший», по суті, стосується емпіричних відмінностей американського суспільства порівняно з іншими націями. Він слугує лише для опису й порівняння. «Особливий», з іншого боку, містить нормативну претензію на ці відмінності, маючи на увазі певну перевагу американської унікальності. Отже, Сізер продовжив пояснювати, що ця нібито виняткова природа американського суспільства має внутрішній місіонерський характер. Таким чином, ця віра у винятковість як місію стає однією з фундаментальних основ американського виправдання імперіалізму (de Souza, 2025). Аналіз Ерика Фонера в роботі «Американська виключність, рабство і права людини» (Foner, 2018) продемонстрував, як концепція богообраності використана для підтримки рабовласницької системи й боротьби за рівність.

Під кінець першого десятиліття 2000-х дослідники стали звертатися до більш сучасних підходів у контексті змін у політичних наративах США. Зокрема, у праці Елени Баракані, Олівера Бойд-Баррета й Маттео Діана (Baracani, Boyd-Barret, Dian, 2015) розглянуто новітній розвиток ідеї американської виключності. Вони проаналізували, як політика «Make America Great Again» сприяє створенню нової національної ідентичності, в центрі якої стоїть велич нації США. У 2020 р. відомий професор Гарварду Джозеф Най-молодший у статті «Американська винятковість в епоху Трампа» зазначив, що «американська винятковість із самого початку стикалася із суперечностями. Незважаючи на ліберальну риторику засновників, первородний гріх рабства був записаний у Конституцію США у вигляді компромісу, який дав змогу північним і південним штатам об'єднатися. Й американці завжди розходилися в тому, як виражати ліберальні цінності в зовнішній політиці. Американська винятковість іноді була виправданням для ігнорування міжнародного права, вторгнення в інші країни й нав'язування урядів їхньому народу. Але американська винятковість також надихнула ліберальні інтернаціоналісти на зусилля, спрямовані на те, щоб світ став вільнішим і мирнішим завдяки системі міжнародного права й організацій, які захищають вну-

трішню свободу шляхом пом'якшення зовнішніх загроз. Трамп відвернувся від обох аспектів цієї традиції» (Nye, 2020). Так, Дж.С. Най у цій праці розглянув, як концепція американського виключного статусу змінюється в епоху Трампа, зокрема під впливом його популістської та націоналістичної політики. Най підкреслив, що американський виключний статус зазнав серйозних викликів у контексті глобалізації та внутрішніх суперечок у США. Томас Рауш (Rausch, 2024) також розглянув, як релігійні праві в США використовували націоналістичні погляди для відновлення концепції американської винятковості. У статті Феліпе де Соуза «Між долею та дипломатією: еволюція американської виключності після холодної війни» (de Souza, 2025) автор розглянув розвиток концепції американського виключення в контексті глобальних змін після закінчення Холодної війни, проаналізував, як змінилися ворожнеча й застосування американського виключення в міжнародних відносинах у 1990 рр. й на початку XXI ст., ураховуючи глобальні виклики, такі як війна з терористами й економічна криза. Основна увага приділена змінам у зовнішній політиці США, у тому числі на фоні історичної та ідеологічної концепції американської виключності. У статті детально розглянуто підходи до дипломатії та зовнішньої політики США, вплив таких подій, як 11 вересня й остання війна в Іраку, на сприяння ролі Америки у світі. Автор дійшов висновку, що, хоча концепція виключності залишається важливою для США, вона постійно адаптується до нових геополітичних умов, що вимагає гнучкості в стратегіях і політичних підходах.

Таким чином, на відміну від попередніх періодів, дослідження другої декади XXI ст. фокусуються на тому, як концепція американської винятковості трансформується під впливом новітніх політичних і релігійних рухів, зокрема під час президентства Д. Трампа. Порівняно з 1990 й початком 2000 рр., наукові роботи цього періоду більше уваги приділяють аналізу релігійного націоналізму та політики пам'яті, які стали важливими інструментами для легітимізації концепції винятковості на міжнародній арені.

Серед українських дослідників проблематика меморіальних політик США стала предметом досліджень І. Вишневської (Vyshnevskaya, 2012, 2014), О. Потехіна (Potekhin, 2016), В. Ілліна (Ylin, 2019; 2023), В. Вовка (Vovk, 2019; 2020), Т. Метельової та В. Ткаченка (Metielova, Tkachenko, 2021), С. Толстова (Tolstov, 2020, 2021), А. Кошелева у 2023 році (Kosheliev, 2023), М. Кригеля (Krygel, 2025) та ін.

Незважаючи на значну вивченість проблеми американської виключності й богообраності, ця тема залишається важливою для спеціального дослідження, особливо в контексті нових політичних реалій за часів президентства Д. Трампа та його програми «Make America Great Again» (MAGA), яка актуалізує ці ідеї в умовах сучасної політичної ситуації.

Мета статті – дослідити походження, розвиток і вплив міфу про богообраність американської нації на політичне й культурне життя США, зокрема в контексті меморіальної політики та її історіографічного аналізу. У статті маємо проаналізувати, як цей міф сформував національну ідентичність США, як він використовувався для легітимізації експансіоністських амбіцій і військових дій, а також як цей міф продовжує впливати на сучасні політичні наративи та меморіальні практики, зокрема через увічнення певних історичних подій і фігур. Крім того, у статті намагаємося висвітлити критику цього міфу й можливі наслідки його використання в сьогоденні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історичні корені цього міфу можна простежити ще з перших колонізаційних часів. Коли пуритани в XVII ст. почали засновувати свої громади в Новому Світі, ідея, що вони виконують божественну волю, стала невід’ємною частиною їхньої релігійної та політичної ідентичності.

Уже в ранній історії США Джон Уїнтроп, один із перших лідерів колоністів, у промові «Місто на пагорбі» провіщав, що саме ця спільнота має стати світлом для всіх народів і що Бог благословить їхні зусилля, якщо вони будуть слідувати Його заповідям. Уїнтроп проголосив, що саме це нове суспільство має стати світлом для всіх народів світу, що в подальшому стало основою для розвитку концепції американської виключності (Winthrop, 1630). Це усвідомлення «божественного покликання» сформувало моральну основу для подальших політичних рішень, у тому числі й щодо розширення території країни, а також для досягнення місця США у світовому контексті.

Міф про США як державу, засновану на традиції «демократичного» правління, освяченого успіхами визвольної війни проти Англії (1775–1783 рр.), підтримує образ країни, що відроджує ідеали демократії, поваги до принципів самоврядування, де першою пам’яткою загальнонаціонального значення традиція визначає «Мейфлаверську угоду» (1620 р.), яка проголосила «природні» правила народного правління. В історії США як «нації іммігрантів» кожна громада мала специфічні ознаки, але в підсумку саме ці громади створили першу у світі універсальну націю.

Міф про богообраність поступово перетворюється в концепцію «особливого призначення», що виправдовує розширення американського впливу на захід через доктрину «маніфестного призначення», що набула популярності в середині XIX ст. Цей наратив виправдовував експансіоністську політику, включаючи захоплення територій, що належали корінним народам, і здійснення агресивних дій, таких як війни з Мексикою (1846–1848), коли зростала впевненість у тому, що нація має моральне право захоплювати нові землі як частину божественної місії, що, у свою чергу, відображено в меморіальній політиці країни. Як зазначав Джеймс Фіске у праці «Американські політичні ідеали» (1880), унікальність американської нації визначалася її географічним розташуванням і культурними умовами, що давали змогу сформувати демократичну ідентичність, яка має стати прикладом для інших країн (Fiske, 1880).

Релігія була основним елементом у формуванні концепції американської богообраності. Християнські уявлення про моральну відповідальність і свободу стали основою для політичних ідеалів, які визначали американську політику. Як зазначав Джосія Стронг у праці «Наша країна та її можливе майбутнє» (1885), США мали моральну місію поширювати свої цінності й організовувати панамериканську єдність, що, на його думку, сприяло б стабільності Латинської Америки (Strong, 1885).

У кінці XIX століття міф про богообраність набув нової сили в умовах американського імперіалізму. Війни з Мексикою, Філіппінами й Пуерто-Ріко стали не лише військовими, а й моральними кампаніями, де США виправдовували свої дії через свою «особливу місію» у світі. Джон Барджес у книзі «Політична наука та порівняльне конституційне право» (1890) підкреслював, що США мають бути моделлю для інших країн, оскільки їхній політичний та інституційний роз-

виток став «найбільш досконалим» серед націй (Burdges, 1890). Власне, ці ідеї закріплювалися в контексті міжнародних відносин, і вони стали основою для підтримки ідеї американської «виключності».

Багато пам'ятників і монументів у США досі символізують перемоги й «моральне право» на експансію, що спиралося на міф про богообраність нації. Цей міф став важливою частиною американської ідентичності, формуючи переконання в американській виключності й у її обов'язку бути лідером світу.

Міф про богообраність активно підтримувався як на державному рівні, так і в культурному дискурсі, підкріплюючи ідеї про США як про країну, яка несла демократію та свободу в усі куточки світу. Ці переконання також зміцнилися через меморіальну політику, де багато історичних подій і фігур стали символами національної величчї й морального лідерства, ідеалами, якими треба захоплюватися й до яких треба прагнути.

У ХІХ ст. письменник Герман Мелвілл заявляв: «Ми, американці, є особливим, обраним народом – Ізраїлем нашого часу; ми несемо ковчег свобод світу» (Krygel, 2025). Вудро Вільсон, один із месіанських інтернаціоналістів, що ввів США в Першу світову війну в 1917 р., у промові заявив: «Страшно вести цей великий мирний народ у війну, у найжахливішу та найзгубнішу з усіх війн, коли сама цивілізація, здається, знаходиться на волосині. Але право дорожче за мир, і ми будемо боротися за те, що завжди було найближче до серця, – за демократію». Після Вільсона Америку очолили три президенти-ізоляціоністи: Уоррен Гардінг, Келвін Кулідж і Герберт Гувер. В інавгураційній промові 1921 р. Гардінг заявив: «Америка не може бути учасником жодного постійного військового альянсу. Вона не може брати на себе жодних політичних зобов'язань або брати на себе жодних економічних зобов'язань, які підпорядковуватимуть наші рішення будь-якій іншій владі, окрім нашої власної влади» (Krygel, 2025). Ця концепція прагнення до незалежності була зруйнована 7 грудня 1941 р., коли Японія напала на Перл-Харбор і США вступили в Другу світову війну. Можливість жити в ізольованій вежі виявилася ілюзією, що тепер майже не згадується в політичних колах.

Протягом ХХ ст. президенти США, від Джона Ф. Кеннеді до Рональда Рейгана, зосереджувалися на концепції американської винятковості в найбільш важливих промовах. У прощальному зверненні до нації Рейган зазначив про «сяюче місто на пагорбі», яке «міцно стоїть на гранітному хребті, і його світло залишається незмінним, незважаючи на шторм» (Krygel, 2025). Через двадцять років президент Барак Обама, висловивши думку про унікальну долю та місію США у світі, порівняв це з переконанням британців у їхній винятковості чи греків у своїй. Його слова викликали обурення, оскільки багато хто вважав, що така заява знецінює американську винятковість. Це мало сенс: надмірна кількість винятків із правила може зруйнувати саме правило. Хоча батьки-засновники не сумнівалися в месіанському характері американського народу, їхні погляди на те, як правильно реалізувати цю місію, значно різнилися. Месіанські інтернаціоналісти вірили, що Америка має поширювати свободу по всьому світу, тоді як месіанські ізоляціоністи виступали за обмеження зовнішніх зв'язків, щоб уникнути хаосу та війни.

У період Холодної війни міф про богообраність отримав новий напрям, пов'язаний із боротьбою проти комунізму. США сприймали себе як захисника свободи й демократії на світовій арені. Як зазначав Самюель Гантінгтон у праці

«Хто ми є: виклики національній ідентичності Америки» (2004), в умовах Холодної війни США стали уособленням «ліберальної демократії» й мали моральну місію захищати ці цінності в усьому світі (Huntington, 2004).

Однак із часом міф про богообраність стає об'єктом критики. Багато хто ставить під сумнів правомірність цієї ідеї, зазначаючи, що вона може виправдовувати агресію, експансіонізм і зловживання владою. Критики наголошують, що використання такого міфу може призводити до відчуття моральної переваги над іншими народами, а також до ігнорування реальних проблем і конфліктів, що виникають через застосування американського впливу у світі. Ідея про виключність країни допомагає легітимізувати політичні рішення та військові дії, що мають «глобальне значення». Проте все більше з'являється дискусій щодо коректності таких уявлень у сучасному світі, де питання моральності й справедливості набувають більшого значення. Таким чином, міф про богообраність не тільки сформував національну ідентичність США, а й закріпився в їхній меморіальній політиці, впливаючи на те, як американці бачать своє місце у світі. Однак він також став джерелом критики за те, що може призводити до виправдання агресії та ігнорування інших перспектив.

Міф про богообраність вплинув на формування різних політичних ідеологій у США. Для консерватизму він став основою для підтримки сильного державного контролю, особливо в зовнішній політиці, а для лібералів – для виправдання втручання в справи інших країн, якщо це відповідало ідеалам демократії. Як зазначав Френсіс Фукуяма в праці «Кінець історії» (1992), ліберально-демократична система США стала кульмінацією політичної еволюції, що не потребує подальших змін (Fukuyama, 1992).

Олександр Мотиль пояснює: «У кожного американського президента виникає спокуса відчути себе месією. Але у випадку Трампа це доведено до абсолюту. У його власних очах і в очах трампістів він бездоганний, він ідеальний, він бог... Віра у власну винятковість глибоко вкорінена в американському суспільстві та політичній культурі – настільки глибока, що більшість людей навіть не замислюються, чому вони такі виняткові. Для них американська винятковість само собою зрозуміла. За останні кілька десятиліть спостерігається зростання поляризації між політичними лівими і правими в Америці, обидва з яких стали все більш критикувати США за неспроможність відповідати їхнім ідеалам... Але обидва табори, особливо праві, здебільшого переконані, що Сполучені Штати є унікальною нацією, яка просто не відповідає своїй винятковості та своїй місії... Якщо поглянути на загальний дискурс, я б сказав, що міф про винятковість був і залишається фундаментальним для національної ідентичності США. Без цього Америка не була б Америкою» (Krygel, 2025). MAGA – це не інновація Трампа. Усі президенти США так чи інакше дотримувалися політики «Америка передусім». США є найважливішими, найсильнішими, найвпливовішими, найбагатшими, найкращими тощо. Рональд Рейган використовував гасло «Make America Great Again» (MAGA) у передвиборчій кампанії 1980 р., але тоді воно не стало торговою маркою. 7 листопада 2012 р. гасло «Make America Great Again» (MAGA) стало предметом патентної заявки на ексклюзивні права щодо його використання, і Трамп заплатив 325 доларів США за його реєстрацію. У всьому світі, де Трамп є Богом-Батьком, речі вважаються існуючими, лише якщо було видано патент і сплачено реєстраційний збір (Krygel, 2025).

Висновки. Міф про богообраність американської нації залишається ключовим елементом національної ідентичності США, формуючи політичну стратегію та міжнародні відносини. Він став підґрунтям для численних зовнішньополітичних рішень, виправдовуючи експансіонізм та інтервенції, зокрема, у Латинській Америці й на інших континентах. Водночас цей міф став предметом критики, оскільки його використання часто призводило до виправдання насильства та порушення прав людини. Проте, незважаючи на критику, міф про богообраність залишається важливою частиною американської політичної культури й національної самоідентифікації.

References [Список використаної літератури]

- Baracani, E., Boyd-Barret, O., & Dian, M. (2015). *The American Exceptionalism Revisited*. Kent State University European Studies: Viella [in English]. [Baracani E., Boyd-Barret O., Dian M. The American Exceptionalism Revisited. Kent State University European Studies: Viella. November 15 2015. 276 p.]
- Bellah, R.N. (1967). Civil Religion in America. *Daedalus*, 96(1), 1–21 [in English]. [Bellah R.N. Civil Religion in America. *Daedalus*. 1967. Vol. 96. Is. 1. P. 1–21.]
- Burgess, J.W. (1902). *Political Science and Comparative Constitutional Law*. Vol. 1. Boston and London: Ginn & Company. University of California Libraries. 372 p. [in English]. [Burgess J.W. Political science and comparative constitutional law. Boston and London : Ginn & company, 1902. Vol. 1. University of California Libraries. 372 p. URL: <https://archive.org/details/politicalscience01burgiala/page/n5/mode/2up> (дата звернення: 11.02.2025).]
- Ceaser, J.W. (2012). The Origins and Character of American Exceptionalism. *American Political Thought*, 1(1), 3–28. [Ceaser J.W. The Origins and Character of American Exceptionalism. *American Political Thought*. 2012. Vol. 1. № 1 (Spring 2012). P. 3–28. DOI: <https://doi.org/10.1086/664595>.]
- De Souza, F. (Jan 6, 2025). Between Destiny and Diplomacy: American Exceptionalism Evolution Post-Cold War *E-international relations* [in English]. [Souza F. Between Destiny and Diplomacy: American Exceptionalism Evolution Post-Cold War. *E-international relations*. Jan 6 2025. URL: <https://www.e-ir.info/2025/01/06/between-destiny-and-diplomacy-american-exceptionalism-evolution-post-cold-war/> (дата звернення: 11.02.2025).]
- Dworkin, R W. (1996). *The rise of the imperial self: America's culture wars in Augustinian perspective*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers [in English]. [Dworkin R.W. The rise of the imperial self: America's culture wars in Augustinian perspective. Lanham, MD : Rowman & Littlefield Publishers, 1996. 216 p.]
- Ellis, J.J. (2004). *American Creation: Triumphs and Tragedies at the Founding of the Republic*. New York: Vintage Books / three lectures delivered at the Royal institution of Great Britain in May, 1880; The story of a New England town, an address delivered at Middletown, Connecticut, October 10, 1900, by John Fiske [in English]. [Ellis J.J. American Creation: Triumphs and Tragedies at the Founding of the Republic. New York : Vintage Books / three lectures of John Fiske ; Boston ; New York : Houghton Mifflin company 1911, 2004. URL: https://search.lib.uiowa.edu/primo-explore/fulldisplay/01IOWA_ALMA21338095760002771/01IOWA (дата звернення: 11.02.2025).]
- Ferguson, N. (2004). *Colossus: The price of America's empire*. New York, NY: Penguin Press [in English]. [Ferguson N. Colossus: The price of America's empire. New York, NY : Penguin Press, 2004. 384 pp.]
- Fiske, J. (1880). *American Political Ideals*. Boston: Houghton Mifflin. [Fiske J. (1880). *American Political Ideals*. Boston: Houghton Mifflin [in English]. [Fiske J. American Political Ideals. Boston: Houghton Mifflin. [Fiske J. American Political Ideals. Boston : Houghton Mifflin, 1880. URL: <https://www.gutenberg.org/files/10112/10112-h/10112-h.htm> (дата звернення: 11.02.2025).]
- Foner, E. (2018). The Fiery Trial: Abraham Lincoln and American Slavery. *The Chautauqua Journal*, 2(5) [in English]. [Foner E. The Fiery Trial: Abraham Lincoln and American Slavery. *The Chautauqua Journal*. 2018. Vol. 2. Article 5. 12 p. URL: <https://encompass.eku.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=tj> (дата звернення: 11.02.2025).]
- Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press [in English]. [Fukuyama F. The End of History and the Last Man. New York : Free Press, 1992. 446 p. URL: <https://www.democrapiapura.it/wp-content/uploads/2015/01/1992-Fukuyama.pdf> (дата звернення: 07.02.2025).]
- Glickstein, J.A. (2002). *American exceptionalism, American anxiety: Wages, competition, and degraded labor in the antebellum United States*. Charlottesville, VA: University of Virginia Press [in English]. [Glickstein J.A. American exceptionalism, American anxiety: Wages, competition, and degraded labor in the antebellum United States. Charlottesville, VA : University of Virginia Press, 2002. 384 p.]

- Graebner, N. (1983). *Empire on the Pacific: A study in American continental expansion*. Claremont, CA: Regina Books [in English]. [Graebner N. Empire on the Pacific: A study in American continental expansion. Claremont, CA : Regina Books, 1983. 278 p.]
- Gutfeld, A. (2002). *American exceptionalism: The effects of plenty on the American experience*. Brighton, UK: Sussex Academic Press [in English]. [Gutfeld A. American exceptionalism: The effects of plenty on the American experience. Brighton, UK : Sussex Academic Press, 2002. 252 p.]
- Hodgson, G. (2009). *The Myth of American Exceptionalism*. New Haven: Yale University Press [in English]. [Hodgson G. The Myth of American Exceptionalism. New Haven : Yale University Press, 2009. 240 p. URL: <https://cmc.marmot.org/EbscoAcademicCMC/ocn586148633> (дата звернення: 07.02.2025).]
- Huntington, S.P. (2004). *Who We Are: The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster [in English]. [Huntington S.P. Who We Are: The Challenges to America's National Identity. New York : Simon & Schuster, 2004. 428 p.]
- Ignatieff, M. (2005). *American exceptionalism and human rights*. Princeton, NJ: Princeton University Press [in English]. [Ignatieff M. American exceptionalism and human rights. Princeton, NJ : Princeton University Press, 2005. 368 p.]
- Kagan, R. (2003). *Of paradise and power: America and Europe in the new world order*. New York, NY: Alfred A. Knopf [in English]. [Kagan R. Of paradise and power: America and Europe in the new world order. New York, NY : Alfred A. Knopf, 2003. 103 p. URL: https://open.lv/wp-content/uploads/2019/09/33518_121406.pdf (дата звернення: 06.02.2025).]
- Kosheliev, A. (2023). Formation of historical memory of the US marriage through the public space of the place (the other half of the 19th – 21st centuries). *American history and politics*, 16, 20–29 [in Ukrainian]. [Коселев А. Формування історичної пам'яті суспільства США через публічний простір міст (друга половина XIX–XXI ст.) *Американська історія і політика*. 2023. № 16. С. 20–29. DOI: 10.17721/2521-1706.2023.16.2. URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/uk/formuvannya-istorichno%D1%97-pamyatisusilstva-ssha-cherez-publichnij-prostir-mist-druga-polovina-xix-xxi-st/> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Krygel, M. (19 January, 2025) Trump First. A tale of American exceptionalism, MAGA baseball caps, a TV show god, and the Grinch. Sunday, 2025 *Ukrainska Pravda* [in English]. [Krygel M. Trump First. A tale of American exceptionalism, MAGA baseball caps, a TV show god, and the Grinch. Sunday, 2025. *Ukrainska Pravda*. 19 January 2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2025/01/19/7494253> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Lipset, S.M. (1996). *American Exceptionalism: A Double-Edged Sword*. New York: W.W. Norton & Company [in English]. [Lipset S.M. American Exceptionalism: A Double-Edged Sword. New York : W.W. Norton & Company, 1996. 352 p.]
- Lloyd, B. (1997). *Left out: Pragmatism, exceptionalism, and the poverty of American Marxism, 1890–1922*. New Studies in American Intellectual and Cultural History. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press [in English]. [Lloyd B. Left Out: Pragmatism, Exceptionalism, and the Poverty of American Marxism, 1890–1922. Baltimore, MD : Johns Hopkins University Press, 1997. 461 p.]
- Madsen, D.L. (1998). *American exceptionalism*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press [in English]. [Madsen D.L. *American exceptionalism*. Edinburgh, UK : Edinburgh University Press, 1998. 192 p.]
- Markovits, A. S., & Hellerman, S. L. (2001). *Offside: Soccer and American exceptionalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press [in English]. [Markovits A.S., Hellerman, S.L. Offside: Soccer and American exceptionalism. Princeton, NJ : Princeton University Press, 2001. 384 p.]
- Martin, D. (2007). *Rebuilding brand America: What we must do to restore our reputation and safeguard the future of American business abroad*. New York, NY: American Management Association [in English]. [Martin D. Rebuilding brand America: What we must do to restore our reputation and safeguard the future of American business abroad. New York, NY : American Management Association, 2007. 296 p.]
- Metielova, T.O., & Tkachenko, V.M. (2021). National Memory Policies as a Component of Modern International Relations. In: A. I. Kudryachenko (Ed.), *The Problem of Historical Memory in World-Historical Discourse (1945–2015): A Monograph*, Kyiv: DU «Instytut vsevityhnoi istorii Natsional'noi akademii nauk Ukrainy» [in Ukraine]. [Метельова Т.О., Ткаченко В.М. Національні політики пам'яті як складник сучасних міжнародних відносин / Проблема історичної пам'яті у всесвітньо-історичному дискурсі (1945–2015 pp.) : монографія / керівник авторського колективу – член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф. А.І. Кудряченко, науковий редактор: к.і.н., доц. В.В. Солошенко. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», 2021. С. 197–209.]
- Nye, J.S. (2020, June 12). American exceptionalism in the age of Trump. *The Strategist* [in English]. [Nye J.S. American exceptionalism in the age of Trump. *The Strategist*. June 12 2020. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/american-exceptionalism-in-the-age-of-trump/> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Phillips, K. (2006). *American theocracy: The peril and politics of radical religion, oil, and borrowed money in the 21st century*. New York, NY: Viking [in English]. [Phillips K. American theocracy: The peril and

- politics of radical religion, oil, and borrowed money in the 21st century. New York, NY : Viking. 2006. 462 p.]
- Potekhin, O.V. (2016). The Yalta-Potsdam System, the “Cold War,” and Its Attempted Reincarnation. *The Yalta Conference of the “Big Three” in 1945 and the Evolution of International Relations in the 20th-21st Centuries: A Collection of Scientific Works* / edited by A.I. Kudryachenko. State Institution “Institute of World History, National Academy of Sciences of Ukraine, 77–91 [in Ukraine]. [Потехін, О.В. Ялтинсько-потсдамська система, «холодна війна» та спроба її реінкарнації. *Ялтинська конференція «Великої трійки» 1945 р. і еволюція міжнародних відносин у XX–XXI ст.* : збірник наукових праць / за заг. ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченка ; Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ, 2016. С. 77–91.]
- Rausch, T.P. (2024, January 5). Trump, the ‘religious right’ and white Christian nationalism. *America Magazine* [in English]. [Rausch T.P. Trump, the ‘religious right’ and white Christian nationalism. *America Magazine*. January 5 2024. URL: <https://www.americamagazine.org/faith/2024/01/05/white-christian-nationalism-rise-246538> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Restad, H.E. (2014). *American Exceptionalism: An Idea that Made a Nation and Remade the World*. London: Routledge [in English]. [Restad H.E. *American Exceptionalism: An Idea that Made a Nation and Remade the World*. London : Routledge, 2014. 284 p.]
- Reynolds, D. (2002). *America, Empire of Liberty: A New History*. New York: HarperCollins [in English]. [Reynolds D. *America, Empire of Liberty: A New History*. New York : HarperCollins, 2002. 591 p.]
- Ross, D. (1991). *The origins of American social science*. Ideas in Context. Cambridge, UK: Cambridge University Press [in English]. [Ross D. *The origins of American social science*. Ideas in Context. Cambridge, UK : Cambridge University Press, 1991. 508 p.]
- Ross, D. (1995). *American exceptionalism*. In R. W. Fox & J. T. Kloppenberg (Eds.), *A companion to American thought* (pp. 492–510). London, UK: Blackwell Publishers Inc [in English]. [Ross D. *American exceptionalism / A companion to American thought*. Eds. by R.W. Fox & J.T. Kloppenberg, London, UK : Blackwell Publishers Inc, 1995. P. 492–510.]
- Schlesinger, A.M. r. (1992). *The Cycles of American History*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. [in English]. [Schlesinger A.M.Jr. *The Cycles of American History*. Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 1992. 498 p.]
- Shafer, B.E. (1991). *Is America different?: A new look at American exceptionalism*. Oxford, UK: Clarendon Press [in English]. [Shafer B.E. *Is America different?: A new look at American exceptionalism*. Oxford, UK : Clarendon Press, 1991. 282 p.]
- Smith, C. (2011). *American Evangelicalism: Embattled and Thriving*. Chicago: University of Chicago Press [in English]. [Smith C. *American Evangelicalism: Embattled and Thriving*. Chicago : University of Chicago Press, 2011. 324 p.]
- Stam, R., & Shohat, E. (2007). *Flagging patriotism: Crises of narcissism and anti-Americanism*. New York, NY: Routledge [in English]. [Stam R., Shohat E. *Flagging patriotism: Crises of narcissism and anti-Americanism*. New York, NY : Routledge, 2007. 406 p.]
- Strong, J. (1885). *Our Country: Its Possible Future and Its Present Crisis*. New York: N– Y. : The Baker & Taylor Co, American Tract Society [in English]. [Strong J. *Our Country: Its Possible Future and Its Present Crisis*. New York : N-Y. : The Baker & Taylor Co, American Tract Society, 1885. 296 p. URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Our_country-_its_possible_future_and_its_present_crisis_%28IA_ourcountryitspos01stro%29.pdf (дата звернення: 06.02.2025).]
- Tolstov, S. V. (2017). Institutional and Instrumental Dimensions of Historical Memory Politics in the USA: Conclusions for Ukraine. Ukraine: The Context of World Events. Analytical Notes of the State Institution «Institute of World History, National Academy of Sciences of Ukraine» (2017–2019) / edited by Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Historical Sciences, Professor A.I. Kudryachenko, 151–158 [in Ukraine]. [Толстов С.В. Інституціональні й інструментальні виміри політики історичної пам’яті в США: висновки для України «Україна: контекст світових подій». *Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (2017–2019 рр.)* / за загальною редакцією член-кор. НАН України, д.і.н., проф. А.І. Кудряченка. Київ, 2017. С. 151–158. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4795/1/Instytutsionalni%20y%20instrumentalni%20vymiry.pdf> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Tolstov, S.V. (2020). The Concept of State Formation and Development of the USA in the Context of Political and Ideological Contradictions. Theoretical and Methodological Foundations of Historical Memory Research: A Collection of Scientific Works / edited by Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine A.I. Kudryachenko, 172–194 [in Ukraine]. [Толстов С.В. Концепція державного становлення та розвитку США в контексті політико-ідеологічних суперечностей. *Теоретико-методологічні засади дослідження історичної пам’яті* : збірник наукових праць / за заг. ред. д.і.н., проф., члена-кореспондента НАН України А.І. Кудряченка. Київ, 2020. С. 172–194.]

- Torpey, J. (2017). The End of the World as We Know It?: American Exceptionalism in an Age of Disruption. *Sociological Forum*, 32(4), 701–725 [in English]. [Torpey J. The End of the World as We Know It?: American Exceptionalism in an Age of Disruption. *Sociological Forum*. 2017. Vol. 32. Is. 4. P. 701–725. DOI: 10.1111/socf.12353.]
- Voss, K. (1993). *The making of American exceptionalism: The Knights of Labor and class formation in the nineteenth century*. Ithaca, NY: Cornell University Press [in English]. [Voss K. The making of American exceptionalism: The Knights of Labor and class formation in the nineteenth century. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1993. 290 p.]
- Vovk, V.M. (2019). Historical Memory and the Problems of International Security. Institutional Dimension. *Practical Philosophy*, 2, 129–137 [in Ukraine]. [Вовк В.М. Історична пам'ять та проблеми міжнародної безпеки. Інституційний вимір. *Практична філософія*. 2019. Vol. 2. С. 129–137.]
- Vovk, V. M. (2020). Historical Memory and Political Identity. *Theoretical and Methodological Foundations of Historical Memory Research: A Collection of Scientific Works* / edited by Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine A.I. Kudryachenko, 102–113 [in Ukraine]. [Вовк В.М. Історична пам'ять та політична ідентичність. *Теоретико-методологічні основи дослідження історичної пам'яті* : збірник наукових праць / за ред. А.І. Кудряченко. Київ, 2020. С. 102–113.]
- Vyshnevskaya, I.H. (2012). Strategic Modeling of American-Chinese Relations in the Context of Global Transformation. *Current Issues of International Relations*, 107(2), 67–71 [in Ukraine]. [Вишневіська І.Г. Стратегічне моделювання американсько-китайських відносин за умов глобальної трансформації світу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Vol. 10. Is. 2. С. 67–71.]
- Vyshnevskaya, I. H. (2014). Analysis of the American Strategy of Containment and Engagement of China. *Moldoscopia*, 1(64), 130–146 [in Ukraine]. [Вишневіська, І.Г. Аналіз американської стратегії сдерживания и привлечения Китая. *Moldoscopia*. 2014. Vol. 1. Is. 64. С. 130–146.]
- Winthrop, J. (1630). *A Model of Christian Charity*. Collections of the Massachusetts Historical Society. Boston, 1838, 3rd series, Hanover Historical Texts Collection. Scanned by Monica Banas, August 1996 [in English]. [Winthrop J. A Model of Christian Charity. Collections of the Massachusetts Historical Society. Boston, 1838, 3rd series, Hanover Historical Texts Collection. Scanned by Monica Banas, August 1996. URL: <https://history.hanover.edu/texts/winthmod.html> (дата звернення: 06.02.2025).]
- Wood, G.S. (1991). *The Radicalism of the American Revolution*. New York: Vintage Books. [in English]. [Wood G.S. The Radicalism of the American Revolution. New York : Vintage Books, 1991. 464 p.]
- Wrobel, D.M. (1993). *The end of American exceptionalism: Frontier anxiety from the Old West to the New Deal*. Lawrence, KS: University Press of Kansas. 256 p. [in English]. [Wrobel D.M. The end of American exceptionalism: Frontier anxiety from the Old West to the New Deal. Lawrence, KS : University Press of Kansas, 1993. 256 p.]
- Ylin, V. (2019). Deconstruction: methodological reflection and a way to re-understand social history and culture. *Problems of world history*, 1(7), 9–19 [in Ukraine]. [Льїн В. Деконструкція: методологічна рефлексія і спосіб переосмислення соціальної історії та культури. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. Vol. 1. Is. 7. С. 9–19.]
- Ylin, V. (2023). Memory of the Other World War in the context of the discourse of “forgetting”: philosophical and methodological analysis. *Memory of the Other World War: victories and victories: a collection of scientific works* / ed. by Kudryachenko A.I., 50–59 [in Ukraine]. [Льїн В.В. Пам'ять про Другу світову війну в контексті дискурсу «забуття»: філософсько-методологічний аналіз. *Пам'ять про Другу світову війну: переможці та переможені: збірник наукових праць* / за ред. А.І. Кудряченка. Київ, 2023. С. 50–59.]
- Zinn, H. (1980). *A People's History of the United States*. New York: HarperCollins [in English]. [Zinn H. A People's History of the United States. New York : HarperCollins, 1980. 784 p.]

Стаття надійшла до редакції 12.02.2025

Petrakov M. O.

Department of Political Science and Law

The state institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

**THE MYTH OF AMERICAN CHOSENNESS IN HISTORIOGRAPHY:
AN ANALYSIS OF ITS IMPACT ON NATIONAL IDENTITY
AND FOREIGN POLICY**

Summary

The article explores the myth of America's divine chosenness, which has become a key element in shaping the national identity of the United States. This myth originated in colonial times when Puritans began to see themselves as a people chosen by God to fulfill a divine mission in the New World. From John Winthrop, who proclaimed the idea of the U.S. as a "city upon a hill", to the messianic internationalists of the 20th century, such as Woodrow Wilson, the concept of American exceptionalism became the foundation for political decisions justifying territorial expansion, expansionism, and aggressive foreign policy. Through the doctrine of Manifest Destiny, the U.S. came to see itself as a moral leader tasked with spreading democracy and freedom worldwide. The myth of divine chosenness had a significant influence on American politics, expressed in numerous military conflicts and political decisions aimed at expanding American influence. However, with the rise of imperialism and after numerous critical remarks about such policies, the myth began to be subject to internal criticism, especially due to its justification of violence and human rights violations. In the 20th century, the idea of divine chosenness merged with the concept of American exceptionalism, which became an important part of the country's political culture. Trump revived the slogan "Make America Great Again" in his political campaign, serving as an example of the re-emergence of this idea in modern politics. The myth of American exceptionalism and divine chosenness also became the basis for foreign policy decisions, particularly during the Cold War, when the U.S. saw itself as the defender of liberal democracy in the world. Despite criticism, the myth of divine chosenness remains an essential part of American political identity, continuing to shape the strategic and moral foundations of the nation.

Key words: memorial politics, political process, political culture, historical politics, historical myth, American exceptionalism, divine election, national identity.